

Omsorgssvigt og Overgreb

Definitioner, forekomst og klinik

NFH

3. MARTS 2023

**AFDELINGSLÆGE, PH.D. STUD.
CHARLOTTE EGGERTSEN
BØRNEAFDELINGEN
AALBORG UNIVERSITETSHOSPITAL**

Program

- Case
- Definition
- Typer af overgreb
- Prævalens
- Tegn og signaler
- Risikofaktorer
- Underretning
- Konsekvenser
- Samarbejde

Case

- 10 år gammel pige, der kommer til rutineundersøgelse i skoletandplejen.
- Moderen beskriver, at pigen ofte har ondt i maven, men ingen andre symptomer
- Barnet går i 4. klasse med ekstraundervisning i matematik og dansk. Ingen fritidsinteresser.
- Forældrene er skilt.
- Barnet deltager i undersøgelsen, men er stille og mut og virker bange og utryg.
- Objektivt findes barnet med dårlig øjenkontakt, nedsat stemningsleje, bleg, overvægtig og usoigneret. Der er dårlig tandstatus og caries.
- Tøjet er beskidt og håret uvasket.

Case fortsat

- Til sidst i undersøgelsen bliver pigen grædende.
- På forespørgelse beskriver hun store skolevanskeligheder med massiv mobning fra klassekammeraterne samt meget svært ved at følge med i timerne. Moderen angiver aktuelt at være langtidssygemeldt med depression, hvorfor hendes overskud har været manglende igennem de sidste par år, og hun har svært ved at hjælpe datteren. Der er dårligt samarbejde med faderen omkring samvær, og mistanke om alkoholmisbrug.

Case fortsat

Hvad vil I gøre???

WHO definition på overgreb

- Overgreb mod eller omsorgssvigt overfor børn omfatter alle former for fysisk og/eller psykisk mishandling, seksuelt overgreb, vanrøgt eller forsømmelse eller kommerciel eller anden udnyttelse, der forvolder reel eller mulig skade på barnets helbred, overlevelse, udvikling eller værdighed.

Hvad er børnemishandling?

- Omsorgssvigt
- Fysisk vold
- Psykisk vold
- Seksuelle overgreb
- Neglect

- Begået mod børn og unge i alderen 0-17 år
- Begået af forældre, familiemedlem, værge eller anden voksen i barnets omgangskreds
- Brud for fundamentale menneskerettigheder, inklusiv retten til beskyttelse mod alle former for vold / overgreb
- Kan have alvorlige, og ofte livslange negative konsekvenser for fysisk og mental sundhed, udvikling og trivsel.

Definition på fysisk vold

- *Vold er en handling eller trussel, der krænker en anden persons integritet, eller som skræmmer, smerter eller skader personen*
- *Volden kan have samme effekt på andre personer, der overværer eller overhører handlingen.*
- *Volden kan både være en bevidst handling eller ske i affekt.*
- *Barnet udsættes for en adfærd, som er ødelæggende for eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet.*
- *Vold bringer barnets udvikling og sundhed i fare*
- *Handlingen overskrider endvidere samfundets love og normer.*

Typer af fysisk vold:

- Slag
- Spark
- Brænde
- Skubbe
- Spytte
- Evt. ved brug af redskab, væske m.fl

Psykisk vold

Uhensigtsmæssig adfærd fra en forældre eller anden voksen, der skaber et skadende miljø for barnet uden relevant støtte.

Typer af psykisk vold:

- Social kontrol
- True
- Nedgøre
- Mobbe
- Råbe
- Udstille

Neglect

En forælder / værger manglende evne eller ønske om at skabe et miljø, som sikrer barnet en normal udvikling og trivsel.

Tryghed

Sundhed

Ernæring

Beskyttelse

Uddannelse

Følelsesmæssig støtte

Globalt problem

1 out of **2** children
or **1 billion children**
suffer some form of
violence each year

1 in **3** students
aged 11–15 years suffered
bullying in the past month:
Boys 35% Girls 30%

1 in **4** children
aged under 5 years
live with a mother
who is a victim of
intimate partner
violence

Hvad er omsorgssvigt?

- 4-5 % af en børneårgang er udsat for svigt forbundet med forældrenes misbrug
- 1-2 % af børn og unge er omsorgssvigtet pga. forældres psykiske vanskeligheder
- 7 % af de 7-årige har ressourcesvage forældre

Prævalens

Selvrapporteret data fra børn og voksne:

- 25 % har oplevet fysisk vold i barndommen
- 36 % har oplevet psykisk vold
- 16 % har oplevet neglect
- 18 % af piger og 8% af drenge har oplevet seksuelt overgreb

Overgreb på børn

- Af børn i den vestlige verden udsættes hvert år
 - 4-16 % for fysiske overgreb, inkl. vold. Hver 6. ung i DK.
 - 10 % for psykiske overgreb eller neglect
- I løbet af et barneliv udsættes
 - 5-10 % af piger og 1-5 % af drenge for seksuelt overgreb
 - Dansk offerstatistik viser, at godt hver tredje anmeldte seksualforbrydelse omhandler et barn i 0-14-årsalderen.
- Kun 10 % af disse tilfælde opdages!!!

Cyber kriminalitet

Er det et problem?

How big is the problem?

1 out of 3 internet users are children.

- Globally more than 70% of young people have access to the internet
- 800 million children use social media

Cyberbullying

15%

of children report they've been bullied online.

Solicitation and grooming

7%

of the children surveyed in Kenya said that had been offered money or gifts to meet someone in person to do something sexual in the past year.

1 in 9 teens

in Europe and North America have received unwanted sexual advances.

Sexual abuse images

2-4%

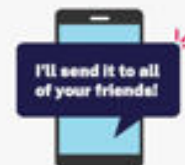
of men in northern Europe report that they've viewed sexual abuse images of children.

Unsolicited sexting and sexual extortion

5%

of teens in the United States of America say someone has threatened to share an explicit image of them.

Rolle hos sundhedsprofessionelle

- Tilbyde og skabe et trygt og støttende rum
- Kommunikation sv.t barnets alder
- Opmærksomhed på tegn på mistrivsel/overgreb
- Adressere tegn og symptomer på fysiske, psykiske og seksuelle overgreb
- Vis respect for barnets ønsker/behov for autonomi
- Vær ærlig omkring +/- tavshedspligt
- Tage kontakt til samarbejdspartnere i andre instanser ved behov

Barrierer for at opdage/rapportere mistanke om børnemishandling

- Tvivl om diagnosen.
- Frygt for at skade tillidsforholdet til forældrene/familien/barnet.
- Ubehag ved at mistænke / beskylde andre mennesker for en kriminel handling.
- Ubehag ved at bryde tavshedpligten.
- Medfølelse med forældrene /familien.
- Frygt for at barnets situation forværres og manglende tillid til at systemet kan hjælpe.
- Stress.
- Egen og kollegaers sikkerhed.
- Frygt for klager.

Samtykke

- Samtykke fra forældrene indhentes normalt ifbm. underretninger
- **Men ikke ved mistanke om vold i familien!!**

Børnelæge undersøgelse

- Vurdering af barnets adfærd, kontakt, udviklingsniveau.
- Generel klinisk undersøgelse fra top til tå.
- Systematisk undersøgelse af hud og slimhinder.
 1. ”Hvad er der sket?”
 2. Fotodokumentation af fund.
- Yderligere undersøgelser/indlæggelse – særligt multiple skader og børn < 2 år.
 1. Blodprøver, podninger, urinprøver
 2. Røntgen, ultralyd, CT/MR scanning
 3. Øjenlæge evt. andre specialer

- Plan
- Akut behandlingsbehov
- Indlæggelse/beskyttelse
- Barnets sikkerhed. Hvor skal barnet være.
- Øvrig behandling evt. opfølgning
- Underretning
- Mundtlig til fremmødte myndighedsperson + skriftlig underretning
- Politianmeldelse (sagsbehandler)
- Retsmedicinsk undersøgelse (politi)

- •Næst efter hudlæsioner er frakturer den hyppigste præsentation af fysisk børnemishandling.
- •I DK har 5,6% af en årgang været udsat for fysisk mishandling, heraf er 0.12% opdaget på hospital (SFI 2011)
- •Jo yngre barnet er jo større mistanke om mishandling, hvis der er frakturer
- •”Children who don’t cruise don’t bruise”

Klinisk præsentation

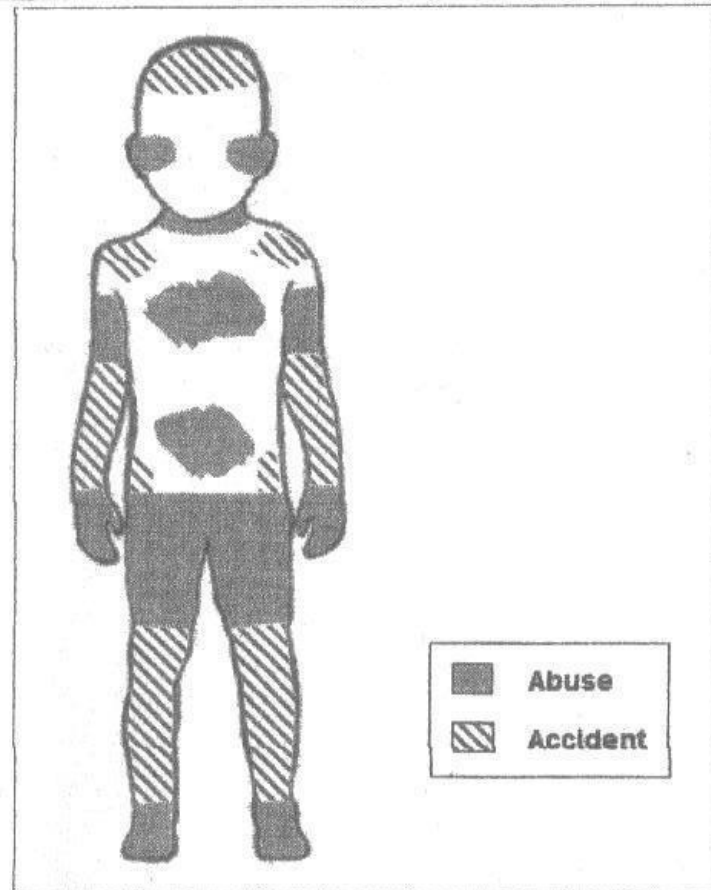
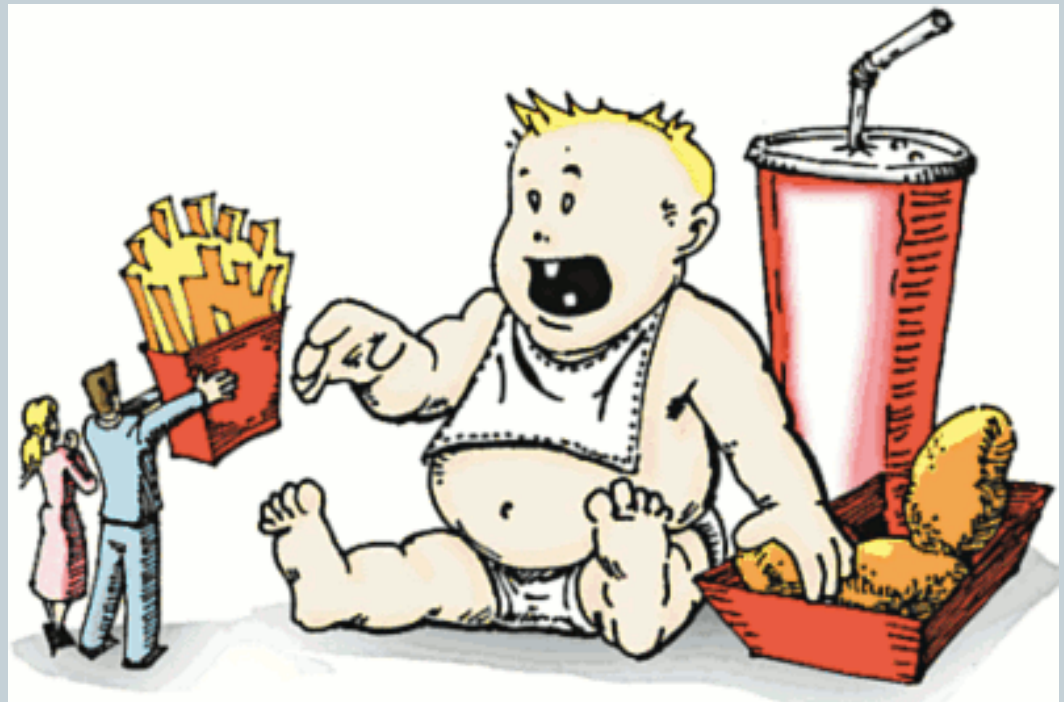

Figure 1. Common anatomical sites of abusive versus accidental bruising.

- Lokalisation
- Alder på skaderne
- < 6 Mdr.
- Mønstre

Forskellige typer af omsorgssvigt

- Overvægt
- Dårlig tandstatus
- Usoignering
-

Tegn og signaler

- Ændring af adfærd, fx regrediering
- Uselektiv voksenkontakt
- Påfaldende seksualiserende adfærd
- Angstreaktioner, depression
- Udadreagerende adfærd
- Selvdestruktiv adfærd
- Inkontinens for urin eller afføring
- Psykosomatiske symptomer, fx uforklarlig hovedpine og mavepine

Omsorgssvigt / Overgreb

	Fysisk	Psykisk
Aktiv	Slå Bide Brænde Samleje	Råbe Mobbe Nedgøre
Passiv	Ikke gå til læge, Ikke vaske Ikke børste tænder på Insufficient kost	Overlade barnet til sig selv

Psykiske og adfærdsmæssige tegn på overgreb og omsorgsvigt

- Der er ingen entydige tegn & signaler fra et barn, der har været udsat for overgreb.
- Obs. ændret adfærd over tid!
- Husk kontekst!

Hvad er et seksuelt overgreb

Der er tale om seksuelt **misbrug** når et barn inddrages i seksuelle aktiviteter, som det **ikke kan forstå rækkevidden af, udviklingsmæssigt ikke er parat til, og derfor ikke kan give tilladelse til, og/eller aktiviteter af denne karakter, der overskrider samfundets social eller retslige normer**

Socialstyrelsens definition af seksuelle overgreb

- Den voksne udnytter et barns tillid.
- Det seksuelle overgreb krænker barnets integritet.
- Det er en handling, som barnet ikke kan forstå eller misforstår, og som barnet ikke er modent til at give samtykke til.
- Det seksuelle overgreb er udtryk for den voksnes behov og på den voksnes betingelser, eller et udtryk for børn og unge, der udsætter andre børn og unge for seksuelt grænseoverskridende adfærd.
- Det er en handling, som overskrider samfundets lovgivning og den almindelige moral.

Spørgsmål

- Hvordan kan følger efter omsorgssvigt / overgreb vise sig hos **tandlægen**?

Voldsom tandbørstning

Tegn og signaler

- Blå mærker, mærkelige lokalisationer
- Brandsår
- Mistænksomme brud, fx ribbensbrud hos små børn
- Rødme, infektion og blødning ved mund, genitalier, anus
- Smerter i bækkenregionen eller genitalier
- Gentagne (uforklarlige) urinvejsinfektioner
- *Opmærksomhed på forældrenes reaktioner*

Prævalens af seksuelle overgreb

Strafferetsligt defineret som **overgreb**:

15,9% piger og 6,7% drenge

Selv vurderet som overgreb (måske):

2,7 (4,5) % piger og 0,7 (1.1%) drenge

- I tre ud af fire tilfælde er udøver en jævnaldrende, mens det i ét ud af fire tilfælde er en voksen eller et familiemedlem.

MEDICAL CHILD ABUSE

Definition:

A child experiencing unnecessary and harmful or potentially harmful medical care at the instigation of a care taker .

Medicinsk børnemishandling

- Munchausen Syndrom by Proxy
- Omsorgsperson (oftest mor) påfører barnet sygdom eller fortæller om/fantaserer om symptomer. Moderen stiller herefter krav om **undersøgelse og behandling af barnet. Lægen/Tandlægen bliver instrument.**
- Astma, epilepsi
- Øresymptomer, blomstervand, kvælning

Medicinsk børnemishandling

- Der kan gå lang tid, inden man opdager det
- Det kan være svært at afdække
- Kan forekomme sammen med andre former for overgreb og/eller sygdom
- Det kan være nødvendigt at adskille barn og forældre for at bekræfte diagnosen
- Det kan forekomme i alle samfundslag

Risikofaktorer

- Fattigdom
- Manglende eller kort uddannelse
- Psykisk sygdom
- Misbrug (alkohol, narkotika)
- Forældre, der selv har været udsat for overgreb eller neglect
- Brudte familier (skilsmisse, enlige forældre)
- Anbringelse udenfor hjemmet
- Handicap hos barnet

Mistanke om overgreb

- **Klinisk somatiske symptomer?**
- **Adfærd?**
- **Udsagn? Obs. grooming**

- Er der tale om sygdom eller påført skade?
- Blødningssygdomme, knoglesygdomme?
- Er der udviklingsforstyrrelse/forsinkelse?

- **Passer anamnese og objektive fund?**

Mistanke om overgreb

Hvad gør I ???

Vigtige elementer

- Forældremyndighedsforhold
- Tidligere mistanke om overgreb?
- Har der været kontakt til socialforvaltning?
- Har der været politianmeldelse?

- Beskyttelse? Underretning?
- ”Forebygge det sker igen”. Ro på!
- Skynd dig langsomt. Vurdér!

Mistanke seksuelt overgreb

- **Diagnostik og behandling**
- **Dokumentation:** sporsikring (<72 timer),
anogenital-us med video-kolposkop
foto med lineal Politi? Retsmediciner?
- **Beskyttelse** (Underretning jævnfør §153)

Vigtigste skridt

Underret til den sociale døgnvagt

Spørgsmål

- Hvad er underretningspligten?

Underretningspligt

- Personer i offentligt erhverv har skærpede underretningspligt, jævnfør Servicelovens §153
 - Pligt til at underrette de sociale myndigheder, hvis der mistænkes
 - ✦ At et barn under 18 år har behov for særlig støtte
 - ✦ At et barn under 18 år har været udsat for vold eller andre overgreb

Skal du lave underretning??

- Du mener barnet er slået?
- Du tror barnet har været udsat for seksuel krænkelse?
- Barnet har udbredt caries?
- Barnet skal i narkose for at få lavet alle hullerne eller trukket tænder ud?
- Du ser aldrig barnet til forebyggende tandundersøgelser?

Sum to og to...

Hvornår skal der underrettes?

- Den skærpede underretningspligt foreligger:
 - Når forholdene omkring en patient med forældreansvar for hjemmeboende børn under 18 år, giver anledning til bekymring for børnenes trivsel.
 - Når et barn eller ung kommer i kontakt med sygehuset, eller bliver indlagt og udviser bekymrende adfærd, der giver kendskab til, eller grund til at antage, at barnet har behov for særlig støtte.
 - Når et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte pga. de vordende forældres forhold.

Eksempler på forhold, der kan give anledning til bekymring

- Alkohol, stof- og pillemisbrug hos barnet/hos forældrene, og som vurderes at påvirke forældreevnen.
- Barnet eller den unge lever under utilfredsstillende forhold (eksempelvis hvis barnet fremstår usoigneret).
- Der er behov for støtte på grund af forældrenes nedsatte fysiske, psykiske funktionsevne eller sociale forhold i øvrigt.
- Børns/forældres selvmordsforsøg.

Tavshedspligt og underretning

- Underretningspligten går altid forud for tavshedspligten.

Socialforvaltningens rolle

- Servicelovens bestemmelser:
 - § 46 – formålet er at yde støtte til børn og unge, der er udsatte.
 - § 50 – undersøgelsen, der afklarer behovet for støtte

Socialforvaltningen er afhængige af vores oplysninger!!

Overgrebets konsekvenser

- Psykiske problemer
- Overvægt
- Skoleproblemer / manglende uddannelse
- Alkohol- eller stofmisbrug
- Seksuel risikoadfærd
- Kriminalitet
- Øget selvmordsrisiko
- Social arv...

Traumets ”alvorlighed” afhænger af

- Leve- og udviklingsalder
- Antal af traumer (polyvictimisation)
- Varighed af overgreb
- Grovhed af overgreb (jo mere fysisk vold + trusler -> større traume?)
- Relation til krænkeren (følelsesmæssig nærhed)

Traumets alvorlighed – fortsat

- Grad af omsorgssvigt
- Barnets personlige ressourcer og opfattelse af overgrebet
- Ingen/ringe muligheder for at fortælle om det (spædbørn, handicappede)
- Grad af hemmelighed (grooming)
- Uhensigtsmæssige reaktioner i omgivelserne
- Manglende tilgængelige voksne til at hjælpe med en hensigtsmæssig virkelighedsopfattelse

Adverse Childhood Experiences - ACEs

Direkte

- Psykisk vold
- Fysisk vold
- Seksuelt overgreb

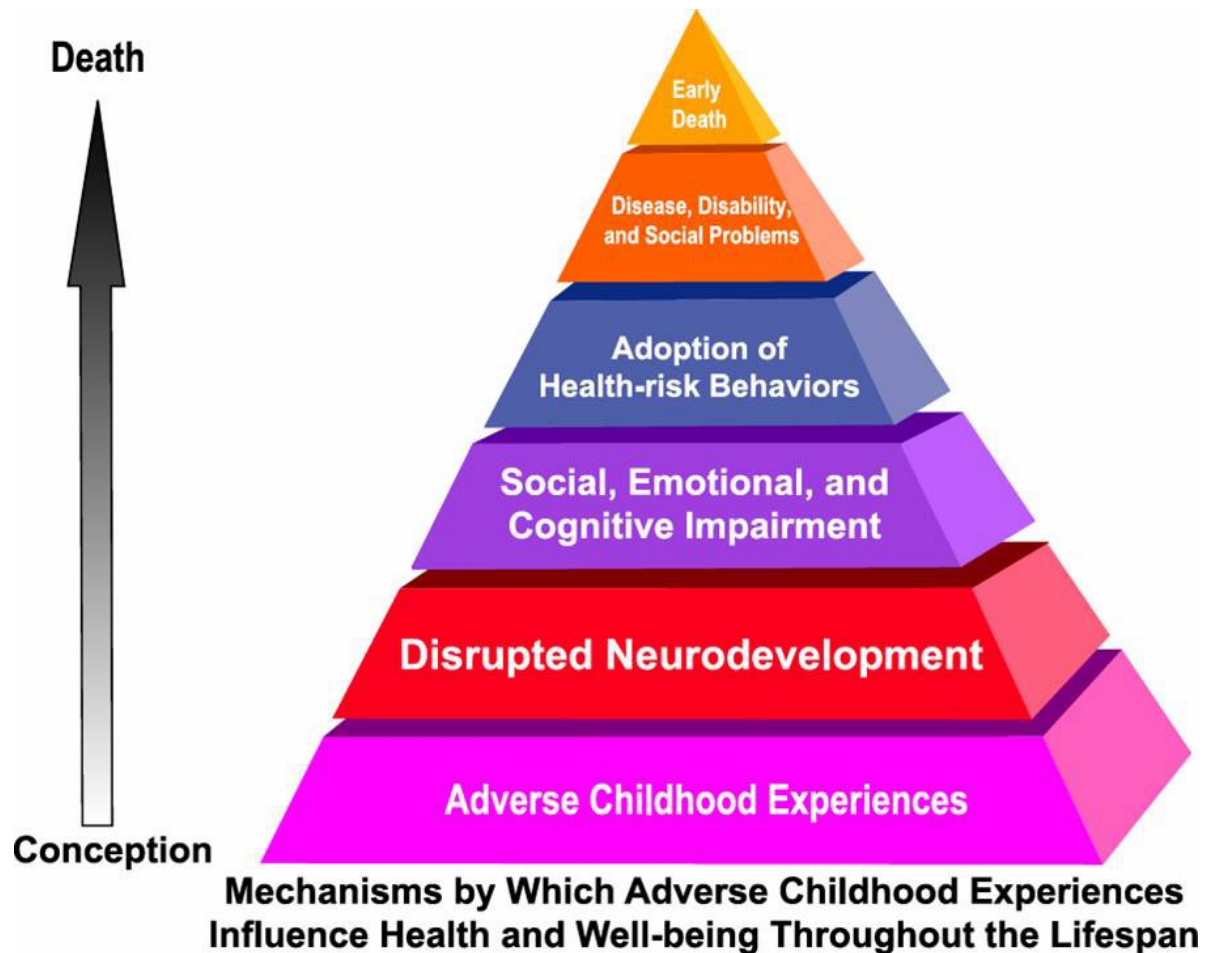
Indirekte

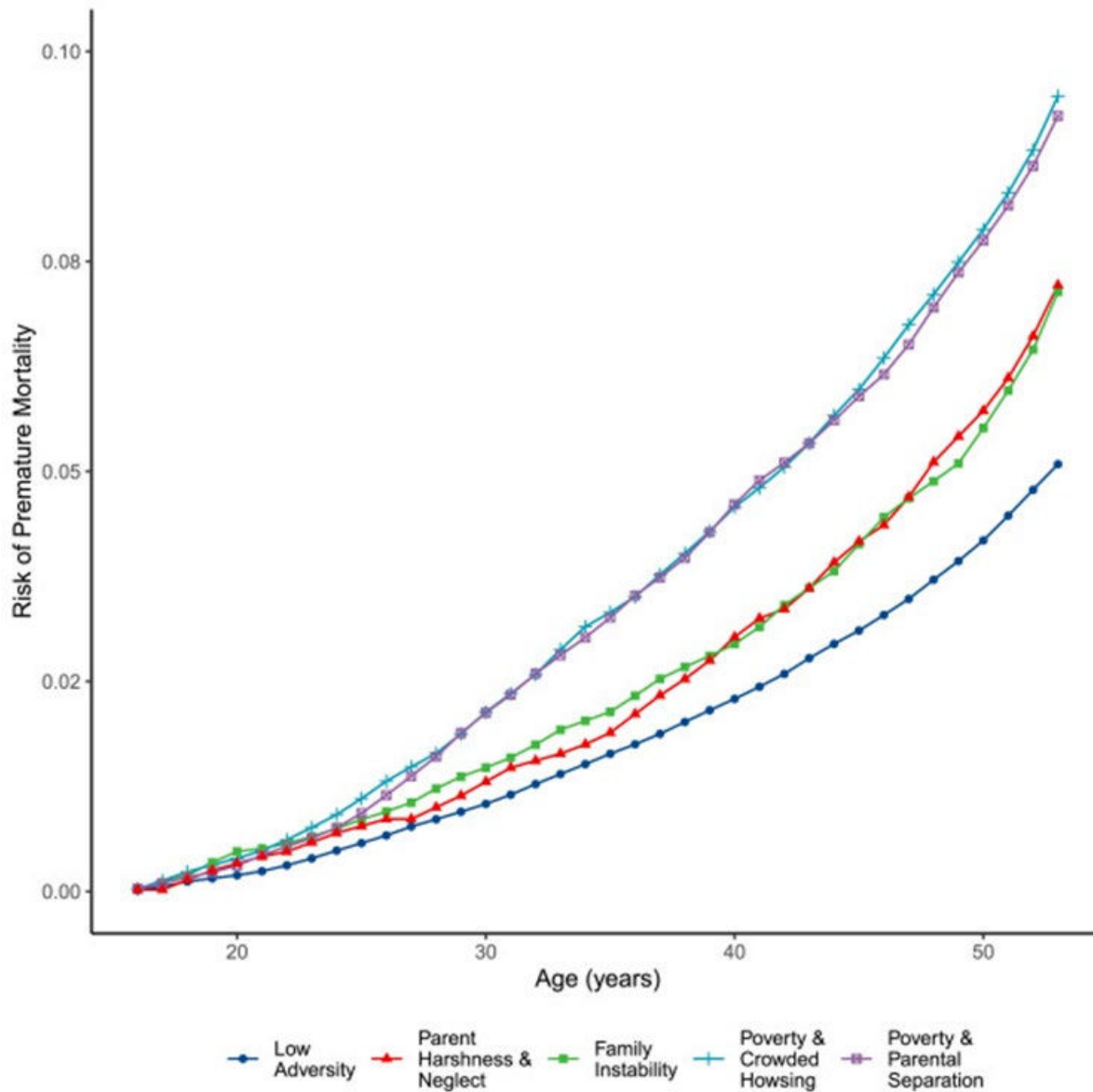
- Skilsmisse
- Vold i familien
- Psykisk sygdom
- Alkoholmisbrug
- Narkotika misbrug
- Fængsel

≥ 4 ACEs

Forhøjet risiko for
påvirkning af
helbredsparametre

Adults who experienced 4 or more childhood adversities (including physical, sexual & emotional abuse) are:

7X more likely to be involved in interpersonal violence as a victim or perpetrator

.....

30X more likely to attempt suicide

World Health Organization
 UNICEF for every child
 OFFICE OF THE SPECIAL REPRESENTATIVE OF THE SECRETARY-GENERAL ON VIOLENCE AGAINST CHILDREN
 End Violence Against Children

Intersektorielt samarbejde?

- **Socialforvaltning** er tovholder og akilleshæl (socialret)
- **Regionale børnehuse** (koordinerende indsats, krisesamtaler og videoafhøring)
- **Sundhedsvæsen** giver medicinsk udredning og behandling (sundhedslov)
- **Politiet** inddrages ved mistanke om strafbare forhold (strafferet)
- **Statsforvaltning** inddrages angående samvær og forældremyndighed (civilret)

Baggrund for Børnehuse i Danmark

- Alvorlige enkeltsager
- Ekspertpanel om overgreb på børn
- Overgrebspakken – vedtaget den 14. maj 2013
- Der blev oprettet fem regionale børnehuse pr. 1. oktober 2013

Børnehus

- Siden 1. oktober 2013 har det været lovpligtigt for kommunerne at benytte et børnehus som led i den børnefaglige undersøgelse ved mistanke om, at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for overgreb, enten voldelige eller seksuelle, og hvor det er relevant for kommunen at inddrage sygehusvæsenet eller politiet.

Børnehus

- *Tværkommunalt og tværsektorielt samarbejde, hvor de relevante myndigheder samles omkring udredning*
- *Krisestøtte sammen med deres*
- *nærmeste omsorgspersoner. Børnehusene skal, i børnevenlige rammer, sikre*
- *en højt kvalificeret, tværfagligt koordineret og skånsom indsats over for det*
- *enkelte barn og den enkelte unge samt deres nærmeste omsorgspersoner.*

Formål med Børnehusene

- At sikre en koordineret tværfaglig indsats overfor børn, der har været udsat for vold eller seksuelt misbrug/krænkelser
- At samle hjælpen til barn og familie ét sted
- At sikre at barn og familien får støtte hurtigst muligt efter hændelsen
- Der kan udveksles oplysninger om private forhold tværsektorielt, jævnfør Servicelovens §50C

Fire vigtige budskaber

- Omsorgssvigt og overgreb findes i alle sociale lag
- Det er **professionelt** at være i tvivl
- Det er **uprofessionelt** ikke at handle
- Du har **skærpet underretningspligt**

Opsamling:

- Hvad har I hæftet jer ved?
- Er der noget, som I kan tage med jer?

Tak for opmærksomheden

Litteratur

Overgreb:

Mai Heide Ottosen og Sofie Henze-Pedersen Fysisk vold og seksuelle overgreb mod børn – En vidensopsamling. VIVE 2021

Katrine Zeuthen. Kærlighed og overlevelse. Barneseksualitet og seksuelle traumer. Akademisk forlag 2009 (Ph.d.)

Kristian Ditlev Jensen. Det bliver sagt. Gyldendal 2001

Lisbeth Zornig. Zornig. Gyldendal 2011

Harald Øvreeide. At tale med børn – Samtalen som redskab i børnesager. Hans Reitzel. 2004

Karin Killen. Omsorgssvigt er alles ansvar. Hans Reitzels 1996

Medicinsk Børnemishandling:

Roesler TA & Jenny C. Medical Child Abuse – beyond Munchausen Syndrome by Proxy.

American Academy of Pediatrics 2009

Brun B & Wintlev Å. Mødre der udsætter deres børn for alvorligt omsorgssvigt. Dansk psykologisk forlag 2009

Vejledninger:

Dansk Pædiatrisk Selskab, www.paediatri.dk